

FGU

Undervisningsvejledning for samfundsfag

Indhold

1. Indledning.....	2
2. Identitet og formål	2
3. Faglige mål.....	4
3.1 Uddybning af udvalgte faglige mål	5
4. Kernestof	9
4.1 Uddybning af udvalgt kernestof	9
4.2 Supplerende stof	12
5. Undervisnings- og arbejdsformer	13
5.2 Tre undervisningseksempler	14

1. Indledning

Denne vejledning udfolder, forklarer og eksemplificerer nogle af bestemmelserne i FGU-læreplanen for samfundsfag, men vejledningen indfører ikke nye bindende krav. Vejledningen udfolder udvalgte dele af fagets identitet og formål, faglige mål, kernestof og supplerende stof samt undervisnings- og arbejdsmetoder.

Desuden findes der følgende vejledninger, der uddyber og eksemplificerer læreplanen:

- *Prøvevejledning* med en uddybende beskrivelse af prøveafholdelse i faget. Prøvevejledningen findes på Undervisningsministeriets hjemmeside (www.uvm.dk/fgu)
- *Vejledning om didaktiske principper på FGU*, som indeholder en uddybende beskrivelse af de didaktiske principper i FGU. Vejledningen findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)
- *FGU – undervisningseksempler*. Det er eksempler på undervisningspraksis i FGU, som er i overensstemmelse med de didaktiske principper. Eksemplerne er tænkt som inspiration til indhold, form og niveau, og de skal naturligvis tilpasses de konkrete fag/faglige temaer, elevgruppen m.m. Eksemplerne findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)

Alle bindende bestemmelser for undervisningen og prøverne i FGU findes i FGU-indholdsloven og FGU-indholdsbekendtgørelsen, herunder læreplanerne og fagbilagene for FGU.

2. Identitet og formål

Samfundsfag i FGU består af to aspekter – fagets egen faglighed og den praksis, der kan arbejdes med i faget, evt. gennem et tværfagligt samarbejde. Faglighed skal i denne sammenhæng forstås bredt og kan rumme fx teori, viden, faglige problemstillinger, færdigheder eller noget alment dannende. Det praksisrettede handler om, at fagets forskellige emner indgår i konkrete praksisser i almen Grunduddannelsen (agu) og i et samspil med de faglige temaer og værkstedsproduktionen i produktionsgrunduddannelsen (pgu).

Det særlige for samfundsfag i FGU er synergien mellem disse to aspekter, og formålet med undervisningen er således dobbelt. Det vil sige, at eleven både tilegner sig de faglige elementer i faget og bliver i stand til at anvende disse i en konkret dagligdags eller erhvervsmæssig kontekst.

Samfundsfag er et dannelses- og holdningsfag, der handler om danske og internationale samfundsforhold. Samspillet mellem det teoretiske og det praktiske arbejde i faget giver en viden om og en forståelse af det moderne, globaliserede samfunds dynamik og kompleksitet ved at forbinde den

aktuelle samfundsmæssige udvikling med sociale, økonomiske og politiske begreber for dermed at kvalificere elevens egne standpunkter og handlemuligheder. Undervisningen i faget sigter mod, at eleven får kvalificeret sit standpunkt på et fagligt grundlag, hvorved elevens handlemuligheder øges, samtidig med at elevens bevidsthed om andres holdninger skærpes. Formålet med undervisningen er at skabe et fagligt fundament for selvstændig stillingtagen og aktiv deltagelse i et moderne, flerkulturelt og demokratisk samfund.

Fire forhold fra fagets identitet og formål kan fremhæves:

1. Fagets genstandsområde er danske og internationale samfundsforhold. De internationale forhold er ikke et selvstændigt kerneområde, men indgår i analysen af danske forhold og i forståelsen af Danmark i verden. FN's verdensmål for en bæredygtig udvikling kan med fordel inddrages, når eleven skal forholde sig til, hvordan og hvorfor det faglige mål om økonomisk vækst kan være i konflikt med målet om miljøhensyn. Et praktisk arbejde med bæredygtighed og miljø på fx FGU-institutionen eller i samarbejdet med lokalområdet kan flettes sammen med refleksioner over fx global bæredygtighed.
2. Faget er såvel empirisk som teoretisk funderet. Det er nødvendigt at etablere en forbindelse mellem på den ene side den praksis eleven aktuelt arbejder med og det levede liv i samfundet og på den anden side de samfundsfaglige teorier og begreber. Undervisningen skal tilrettelægges, så den er helhedsorienteret, og så 1/3 af undervisningen består af praksis. Når arbejdet med konkrete praksisser og det konkrete samfundsliv er centralt i undervisningen, øges mulighederne for, at eleven bedre kan forstå forskellige forhold, forklare dem ved at benytte fagets teorier og begreber og se dem i et samfundsmæssigt perspektiv, hvilket bidrager til elevens handlemuligheder og deltagelse i samfundet. Koblingen mellem en konkret praksis, som eleverne arbejder med og de samfundsmæssige forståelser og implikationer af arbejdet er med til at gøre faget lærerigt, sjovt og spændende.
3. Samfundsfag er også et holdningsfag, og eleven skal derfor udvikle forudsætninger for kritisk tænkning og handlekompetencer samt tilegne sig et personligt demokratisk værdigrundlag, der styrker elevens forudsætninger for at medvirke aktivt i et demokratisk samfund. Elevens stillingtagen skal være reflekteret, hvilket betyder, at eleven skal tage stilling på baggrund af en viden om samfundet og om samfundsmæssige sammenhænge. Det er en del af fagets kerne, at eleven opnår en grundlæggende forståelse af, at eleven er påvirket af samfundet og selv kan påvirke det.

4. Samfundsfag er et undersøgende og nysgerrigt fag, og denne undersøgende tilgang skal komme i spil i arbejdet med praksis. Eleven skal anvende forskellige arbejdsmetoder og samarbejdsformer, som også kan bidrage til at støtte elevens kompetencer til at arbejde både med faget og på tværs af fagene med udgangspunkt i en relevant praksis.

3. Faglige mål

Læreplanen for samfundsfag angiver de faglige mål for undervisningen på G-, E- og D-niveau.

Desuden kan faget følges på introducerende niveau.

De faglige mål er slutmål

De faglige mål beskriver, hvad eleven forventes at *vide* og *kunne*, og hvordan eleven forventes at *kunne handle*, efter at have gennemført faget. Målene beskriver således elevens slutkompetencer og forholder sig ikke til indholdet i undervisningen eller processen undervejs. Målene er opdelt i viden, færdigheder og kompetencer.

Det kan være svært at adskille viden, færdigheder og kompetencer, når målene skal beskrives, og når læreren ved undervisningens afslutning skal vurdere, om en elev har nået målene. Når læreren skal vurdere dette, vil det ofte være baseret på en kombination af elevens viden, færdigheder og kompetencer.

Undervisning på introducerende niveau

Undervisningen skal tilrettelægges på introducerende niveau for de elever, der har behov for at påbegynde faget på dette niveau. Der er ikke fastsat faglige mål (viden, færdigheder og kompetencer) på introducerende niveau i læreplanen. Undervisningen på introducerende niveau skal gøre eleven klar til at få udbytte af undervisningen på G-niveau. Det vil fremgå af elevens forløbsplan, hvilket niveau eleven er på, og hvad det niveaumæssige mål for eleven er i det pågældende fag. Af læreplanen fremgår følgende:

Undervisningen på introducerende niveau tilrettelægges med udgangspunkt i elevens forudsætninger og i overensstemmelse med de mål, der fremgår af elevens uddannelses- og forløbsplan. Introducerende niveau skal give eleven konkret og praktisk introduktion til faget og give eleven faglige forudsætninger for at indgå på et undervisningsniveau.

Formålet med at undervise i samfundsfag på introducerende niveau er at styrke elevens generelle forudsætninger for, motivation for og lyst til at beskæftige sig med samfundsfag og samfundsfaglige problemstillinger. Elevernes motivation skal fanges ved, at de kan erfare relevansen af de samfundsfaglige problemstillinger igennem den praksis, de arbejder med.

Eleven kan fx deltage i et samarbejde med det lokale ældrecenter, hvor eleven hjælper til med at gå turer med de ældre og lignende aktiviteter. De samfundsfaglige læringsmål kan tage udgangspunkt i aktiviteten, fx fokuserer på den samfundsmæssige udvikling fra de ældre var unge og til i dag, på hjælp til ældre borgere i velfærdsstaten eller på arbejdsforholdene for SOSU-hjælperne. Eleverne kan på gåturen eller ved andet planlagt arrangement tale med de ældre borgere og spørge ind til, hvilken betydning det har haft for dem og deres opvækst at leve i et velfærdssamfund som det danske. Det kommer typisk frem i en livshistorie, hvordan familiens økonomi var. På den baggrund kan læreren evt. drøfte forholdet mellem privat- og samfundsøkonomi med eleverne.

3.1 Uddybning af udvalgte faglige mål

Dette afsnit uddyber og konkretiserer udvalgte faglige mål. Samtlige faglige mål fremgår af læreplanen for samfundsfag.

Viden

Viden er noget, eleven besidder. Viden er de indholdsområder, stofområder og faglige områder, som eleven beskæftiger sig med i faget.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har viden om:	
Socialisering, sociale og aktuelle samfundsfaglige problemstillinger lokalt, nationalt og globalt (G-niveau)	G-niveau: Eleven skal opnå en grundlæggende forståelse af begrebet socialisering og de forskellige socialiseringsformer, som individer indgår i livet igennem. På G-niveau er formålet, at eleven på et vist niveau kan identificere, hvad der præger os til at blive sociale individer, det vil sige over tid at lære at tilpasse os og håndtere samfundets grundlæggende normer og regler; men eleven skal også kunne pege på forhold i forbindelse med socialiseringsprocesserne, hvor der kan opstå udfordringer. Derfor er det vigtigt, at eleven bliver i stand til at kunne identificere sociale og aktuelle samfundsfaglige problemstillinger både lokalt, nationalt og globalt.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har viden om:	
Socialisering, herunder mønstre og processer (E-niveau)	<p>E-niveau:</p> <p>Eleven har en grundlæggende forståelse af socialisering og kan skelne mellem forskellige former for socialisering. I forbindelse med den faglige progression fra G- til E-niveau er det vigtigt, at eleven i stigende grad er i stand til fagligt at kunne begrunde, hvordan individer lærer at tilpasse sig og håndtere de grundlæggende normer og værdier, som hersker i det danske samfund. Fra G- til E-niveau styrker eleven sin begrebsmæssige forståelse og bliver bedre til at anvende de faglige begreber til at kunne skelne mellem forskellige socialiseringsprocesser, det vil sige udviklingen fra primær socialisering over sekundær socialisering til dobbeltsocialisering osv.</p> <p>På E-niveau forbedrer eleven også sin evne til at begrunde socialiseringsmønstre, herunder hvorfor nogle mennesker oplever én type af socialisering, mens andre oplever en anden, og hvad konsekvenserne af denne forskel med hensyn til socialisering er for individet. I forlængelse af dette kan man inddrage begrebet social arv, men på E-niveau er der ikke nogen forventning om, at eleven kan forklare årsager til og konsekvenser af social arv eller eksempelvis social ulighed. Til gengæld er det oplagt på E-niveau at bringe spørgsmålet om kultur og den danske kultur i spil, herunder om eleven opfatter sig som medborger i det danske samfund, og herunder arbejde med hvordan individet over tid integreres i den danske kultur og knytter bånd til den kollektive identitet og selvforståelse. Eleven skal også vide, at dansk kultur og national identitet kan forandre sig og udvide sig over tid.</p>
Socialisering, herunder mønstre og processer (D-niveau)	<p>D-niveau:</p> <p>På D-niveau er det et krav, at eleven kan forklare forskellen mellem de forskellige former for socialisering og forklare, hvordan samfundet spiller en rolle i det enkelte individs socialisering, ved at der videregives bestemte normer og værdier. Endvidere skal eleven i nogen grad kunne reflektere over og forklare, hvordan forskelle i opvækst (socialisering) kan føre til ulighed eller fattigdom, bl.a. fordi der har fundet en negativ social arv sted.</p>

Færdigheder

Færdighed er noget, eleven kan, en evne til et eller andet. Færdighed viser sig i form af teknikker og indgår i udførelsen af opgaver og løsningen af problemer.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har færdigheder i at:	
Redegøre for hovedlinjerne i det danske demokratiske system (G-niveau)	G-niveau: Eleven kan redegøre for de forskellige demokratiopfattelser og de forskellige organisationers rolle i det danske politiske system. Eleven er i stand til at beskrive de politiske partier i Danmark og deres politik på et overordnet niveau. Elevens redegørelse indeholder kortere beskrivelser af de forskellige partiers synspunkter om emner, som eleven finder relevante for sig selv og for samfundet. Eleven skal på G-niveau have en færdighed i at kunne beskrive, hvordan en lov bliver til i Folketinget. Det kan eksempelvis foregå ved, at eleven viser sin viden om de forskellige aktører og deres magt i forbindelse med lovgivningsprocessen.
Formidle grundlæggende samfundsfaglig viden (E-niveau) & Diskutere aktuelle politiske, samfundsfaglige og internationale problemstillinger (E-niveau)	E-niveau: Der er større fokus på, at eleven skal være i stand til at formidle sin samfundsfaglige viden om demokrati og politik, end på G-niveau. Det forudsætter naturligvis, at eleven har tilegnet sig viden om de demokratiske processer og det politiske system. På E-niveau er det hele tiden vigtigt at bevidstgøre eleven om, at samfundsfaglig formidling forudsætter, at eleven har en konkret faglig viden, som vedkommende vil/kan videregive til andre. For at den formidlingsmæssige færdighed kan styrkes, er det vigtigt, at eleven følger med i den generelle nyhedsstrøm og lærer at kunne referere til og anvende viden fra nyhederne til at diskutere samfundsfaglige problemstillinger. Det er formålet med færdighedsniveauet på E-niveau, at eleven i stigende grad er i stand til at omsætte sin samfundsfaglige viden i sammenhængende argumenter, fx ved faglige diskussioner med andre elever, lærere, bekendte m.fl.
Forholde sig til det politiske system i Danmark (D-niveau) & Indhente viden om samfundsfaglige forhold fra forskellige medier og forholde sig kritisk til disse (D-niveau)	D-niveau: Eleven kan i høj grad anvende sin viden i faglige diskussioner om samfundsfaglige emner. Det stiller større krav til, at eleven har en rimelig færdighed i at udvælge argumenter, som er forbundet til elevens samfundsfaglige viden, og som eleven har opnået i den konkrete praksis, som eleven har arbejdet med. På D-niveau kan eleven skelne mellem forskellige politiske partiers holdninger og synspunkter. Eleven har et overordnet kendskab til centrale samfundsfaglige begreber som fordelingspolitik og værdipolitik, og i diskussioner kan eleven nogenlunde placere partierne i det politiske landskab på henholdsvis en fordelingspolitisk og en værdipolitisk akse. På D-niveau er eleven i højere grad i

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har færdigheder i at:	
	stand til at forholde sig kritisk over for medierne og er bedre rustet til at diskutere nyhedernes troværdighed. Eleven kan fx involvere sig i diskussioner om sociale medier vs. andre medier i Danmark, hvor eleven kan trække på sine egne oplevelser, men også på mere generelle samfundsmæssige aspekter om, hvordan medier påvirker borgernes liv.

Kompetencer

Kompetence er elevens evne til at handle i bestemte kontekster. Kompetence betyder, at eleven har viljen og evnen til at bruge sin viden og sine færdigheder i en given situation.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har kompetencer til at:	
Forholde sig til sit eget forbrug og betydningen i forhold til miljø og bæredygtighed (G-niveau)	G-niveau: Eleven besidder en grundlæggende kompetence til at forstå sig selv som ressourceforbrugende individ, der gennem sin adfærd påvirker sine omgivelser. Kompetencen består bl.a. i, at eleven kan forstå, at den ressourceforbrugende adfærd kan have positive eller negative konsekvenser for det samfundsmæssige ønske om at passe på miljøet og generelt skabe en bæredygtig økonomi, samtidig med at der skabes et bæredygtigt klima.
Forklare forbrug og betydningen i forhold til miljø og bæredygtighed (E-niveau)	E-niveau: Elevens kompetencer udvides fra primært at kunne betragte sin egen hverdagspraksis på G-niveau til nu at kunne iagttage og forklare den ressourceforbrugende adfærd blandt mange mennesker. På E-niveau opnår eleven således en kompetence til at kunne udforme et simpelt samfundsfagligt spørgsmål vedrørende forbrug og dets konsekvenser for miljø og bæredygtighed og til at kunne undersøge dette og nå frem til basale forklaringer på sammenhængen mellem forbrug, anvendelse af ressourcer og de konsekvenser, det har for miljø og bæredygtighed.
Forholde sig kritisk til sin rolle som aktiv medborger i det danske samfund (D-niveau) &	D-niveau: Eleven træder endnu et trin op ad kompetencestigen. Eleven kan her trække på sine kompetencer fra både G- og E-niveau til at indtræde aktivt i diskussioner vedrørende forbrug, anvendelse af ressourcer og de konsekvenser, det har for miljø og bæredygtighed. Eleven opnår på D-niveau desuden kompetence i at opstille simple modeller for samspillet mellem individ og samfund i forbindelse med spørgsmål om, hvordan det enkelte individ gennem sin adfærd påvirker miljø og bæredygtighed, men også om, hvordan samfundet (særligt det politiske niveau) kan påvirke individet ved at rammesætte, hvor meget den enkelte eksempelvis må

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har kompetencer til at:	
Forholde sig kritisk til og diskutere samspillet mellem individ og samfund (D-niveau)	forbruge. De kompetencer, som eleven opnår inden for dette mål, understøtter desuden en række af de øvrige kompetencemål på D-niveau, som eleven tilegner sig. Det drejer sig bl.a. om kompetencen til at forholde sig aktivt til sin egen rolle som medborger og kompetencen til at forholde sig kritisk til og diskutere samspillet mellem individ og samfund.

4. Kernestof

Undervisningens indhold består af kernestof og supplerende stof. Undervisningen i FGU er ikke styret af et pensum, men af de faglige mål for undervisningen, som er beskrevet i fagets læreplan. Af læreplanen fremgår følgende:

Kernestoffet udvælges med udgangspunkt i konkrete problemstillinger, som eleven kender fra hverdagen, og som kan behandles med fokus på fagets praksisdimension. 1/3 af undervisningen skal bestå af praksis, og såvel kernestof som supplerende stof skal i videst muligt omfang tage udgangspunkt i denne praksis. Kernestoffet vægtes ud fra praksis.

Ideelt set skal kernestoffet på denne måde integreres med den praksis eleverne arbejder med, sådan at arbejdet med kernestof har en meningsfuld og naturlig integration med praksis. Der skal i undervisningen være en progression i kernestoffet fra introducerende niveau til D-niveau.

4.1 Uddybning af udvalgt kernestof

Nedenfor uddybes udvalgt kernestof fra læreplanen, mens den samlede liste over kernestof findes i læreplanen. Kernestoffet skal tage udgangspunkt i den konkrete praksis, som eleven arbejder med.

Udvalgt kernestof

Udvalgt kernestof	Uddybning og eksemplificering
Politik (introducerende niveau)	Undervisningen tager ideelt udgangspunkt i en fælles praksis på alle niveauer, og på den baggrund arbejdes der med de faglige begreber. Et eksempel på introducerende niveau kunne være, at eleverne arbejder med at skulle forskønne eller forbedre særlige områder i lokalområdet eller på FGU-institutionen. Det kan være en åben plads, et lokale på institutionen eller andet. Eleverne får med støtte fra lærerne ideer til, hvad der skal gøres og arbejder med at gennemføre ideerne. Det kan handle om at genanvende, bygge nyt, rydde op mm. Som led i arbejdet drøfter samfundsfagslæreren relevante faglige begreber med elever, fx om ressourcer, forbrug, økonomi, socialisering og vaner, samt nærdemokrati, sådan at eleverne introduceres til samfundsfag.

Udvalgt kernestof	Uddybning og eksemplificering
Politik (G-niveau)	<p>Indholdet i det politiske kernestof på G-niveau indbefatter det politiske system i Danmark, herunder beslutningsprocesser på lokalt, regionalt og nationalt niveau. Der arbejdes med at diskutere demokrati og grundlæggende menneskerettigheder i forbindelse med familien, den lokale forening, arbejdspladsen og det offentlige rum. De politiske ideologier behandles på et absolut grundlæggende niveau, hvor det giver mening i forhold til den konkrete praksis, som eleverne arbejder med på det givne tidspunkt. I kernestoffet indgår regeringsdannelse, parlamentarisme, flertals- og mindretalsregering samt kendskab til, hvilke partier der danner regering, og hvilke partier der udgør oppositionen. Kendskab til partiernes ledelse, hvornår de er stiftet, og hvor mange mandater de har, indgår som en mindre del af kernestoffet på G-niveau. Eleven skal også på et grundlæggende niveau arbejde med retssikkerhed og kriminalitet, herunder evt. mulige årsagsforklaringer, kriminalitetsforebyggende foranstaltninger samt sanktioner og straf og samfundets motiver til dette.</p>
Politik (E-niveau)	<p>På E-niveau udvikler eleven understøttet af arbejdet med praksis kendskab til opbygningen af det politiske system, herunder reglerne for regeringsdannelse og lovgivningen. Eleven kan redegøre for grundlæggende politiske interesser og interesse modsætninger i dansk og internationalt perspektiv med relevans for elevens uddannelse. Eleven kan demonstrere en forståelse af Grundloven, herunder magtens tredeling og de borgerlige frihedsrettigheder, ideologier og de politiske partiers rolle samt mediernes politiske funktion. Eleven har kendskab til internationaliseringen – herunder EU's betydning for dansk politik og økonomi. På dette niveau skal eleven forholde sig til aktuelle problemstillinger i medierne.</p>
Politik (D-niveau)	<p>Eleven kan reflektere over og diskutere de politiske partiers ideologiske udgangspunkter og standpunkter. Eleven har kendskab til partiernes fordelings- og værdipolitiske holdninger og kan placere partierne i forhold til hinanden. Eleven opnår viden om partiernes opbygning, deres historie, deres medlemsgrundlag og vælgersammensætningen. Eleven skal have mulighed for at arbejde med partiernes holdninger til de aktuelle samfundsfaglige problemstillinger, så undervisningen bliver knyttet til den praksis, som finder sted ude i samfundet, og som eleven arbejder med. Eleven kan i en vis udstrækning forklare demokratiske rettigheder og forklare vælgerne adfærd, ligesom eleven kan forklare mediernes indflydelse og komme med eksempler på interesseorganisationers politiske indflydelse. Eleven har kendskab til forskellige former for demokrati og kan redegøre for og formidle centrale elementer fra Grundloven, herunder magtens tredeling og de borgerlige frihedsrettigheder.</p>
Sociale og kulturelle forhold (introducerende niveau)	<p>Med udgangspunkt i den praksis som eleverne arbejder med i fællesskab, går læreren i dialog med eleverne om ”sociale og kulturelle forhold”. Det kunne som fortsættelse af ovennævnte eksempel være, at eleverne arbejder med at skulle forskønne eller forbedre særlige områder i lokalområdet eller på FGU-</p>

Udvalgt kernestof	Uddybning og eksemplificering
	<p>institutionen. Som led i arbejdet tager samfundsfaglæreren udgangspunkt i de sociale processer som udspiller sig i fællesskabet under arbejdet med praksis. Der kan fokuseres på de roller man får i fællesskabet, hvilket også giver muligheder for, at begrebet identitet kan komme i spil, hvilket igen giver mulighed for at berøre beslægtede områder, eksempelvis kønsidentitet og sociale roller generelt på FGU-institutionen, derhjemme osv. Eleven bliver på dette niveau mere bevidst om de eksisterende sociale og kulturelle forskelle både på holdet, på FGU-skolen og i det omgivende samfund.</p>
<p>Sociale og kulturelle forhold (G-niveau)</p>	<p>Eleven arbejder med begreber som socialisering, identitet, køn og roller i en meningsfuld integration med den praksis, som eleverne arbejder med. Eleven får indsigt i, hvad identitet er, og kan forholde sig til sin egen og andres identitet. Eleven skal også undersøge og arbejde med socialisering og sociale roller, og hvorfor der kan opstå rollekonflikter. I den forbindelse skal der fokuseres på socialiseringsprocessen, rolleforventningerne og aktuelle problematikker, hvad angår sociale mediers betydning for den enkelte og for fællesskabet mere generelt. Eleven kan anvende sociologifaglige begreber til at forholde sig til sit eget og andres liv og sin egen og andres hverdag og kan på et grundlæggende niveau undersøge, hvorfor der opstår rollekonflikter. Eleven bliver på G-niveau præsenteret for kønsroller, herunder forskellen på det biologiske og det sociale køn, samt kønsrollerens betydning for et individs identitet og socialisering. Undervejs bliver eleven præsenteret for begreberne kultur og kulturelle forskelle, og eleven skal arbejde med den kulturelle mangfoldighed i Danmark. I den forbindelse bliver eleven introduceret til centrale begreber som integration, medborger og modborger og modkultur, subkultur og ungdomskultur. Det er oplagt at den praksis eleverne her arbejder med tager udgangspunkt i lokalsamfundet.</p>
<p>Sociale og kulturelle forhold (E-niveau)</p>	<p>Eleven kan redegøre for enkle sociologiske forklaringsmodeller til at forstå og delvis kunne forklare geografiske, kønsmæssige, uddannelsesmæssige og politiske forskelle i den danske befolkning. Eleven kan på E-niveau i stigende grad anvende sin faglige viden om og sine faglige færdigheder i socialiseringsmønstre, identitet og ulighed og deres konsekvenser for befolkningen og samfundet som helhed. Eleven kan nogenlunde forklare forskellige modeller for sociale og kulturelle forskelle og kan herunder anvende begreber som social arv og livsstil til at forklare, hvorfor og hvordan danskerne lever forskellige liv.</p>
<p>Sociale og kulturelle forhold (D-niveau)</p>	<p>Eleven kan reflektere over og diskutere, hvorfor vi ser forskellige socialiseringsmønstre og forskellige individuelle handlinger i det danske samfund. I den forbindelse kan eleven på et vist niveau inddrage viden i form af centrale sociologiske begreber som kønsroller, etnicitet, social arv og social mobilitet til at forklare de sociale forskelle, som viser sig i Danmark. Eleven kan desuden forholde sig til og på et simpelt grundlag vurdere, hvordan der er forskel på ulighed, og hvilke konsekvenser ulighed kan have for et samfund som det danske.</p>

4.2 Supplerende stof

Det supplerende stof skal, jf. læreplanen, ”uddybe og perspektivere kernestoffet samt udvide elevens faglige horisont i relation til den praksis, produktion eller praktik eleven arbejder med eller indgår i”.

Eksempelvis kan eleverne arbejde med nedenstående samfundsfaglige temaer:

Globalisering og internationale nyheder. Eleverne kan bl.a. indgå i et integrationsarbejde i lokalsamfundet, hvor de mødes med relativt nyankomne flygtninge og indvandre. Med udgangspunkt i dette arbejde integreres samfundsfaglige aktuelle emner om eksempelvis globale udfordringer fx om den globale flygtningekrise, som skyldes krig, væbnede konflikter og klimaforandringer. Eleverne kan bl.a. undersøge, hvilke årsager der kan være til, at mennesker flygter, hvorfor det bliver til en krise, og for hvem det bliver til en krise. Endvidere kan eleverne gennem sit arbejde med den relaterede praksis også arbejde med, hvordan man formidler viden om disse kriser til andre fx elever på skolen på en etisk og respektfuld måde.

Udsathed og fattigdom. Eleverne kan i samarbejde med fx det faglige tema *musisk og kunstnerisk produktion* undersøge udsathed og fattigdom i Danmark, og forskellige strategier for hvordan man bekæmper fattigdom. Det kan lede musiske og/eller kunstneriske produktioner, som sætter fokus på fattigdom og bekæmpelsen af fattigdom. Produktionerne kan fremføres og fremvises ved et arrangement, hvor byens borgere er inviterede, og arrangementet kan sætte fokus på de dilemmaer som bl.a. politikere, interesseorganisationer og borgere står over for, når de skal bekæmpe fattigdom – både nationalt og globalt.

Kødforbrug og dyreetik. I et samarbejde om produktion af mad evt. sammen med elever i det faglige tema *mad og ernæring* kan eleven undersøge kødforbrug og dyreetik i et højindustrialiseret landbrug og være med til at diskutere, om det eksempelvis er etisk forsvarligt og korrekt at bruge dyr på denne måde i fødevarerproduktionen. For at få flere perspektiver med, kunne eleverne interviewe to eller flere personer med forskellige holdninger til emnet, således at eleverne kan høre forskellige holdninger og have mulighed for at stille spørgsmål. På den måde kan eleven blive bevidst om sit eget ståsted i forhold til emnet. Eleverne kan også undersøge kødforbrug i madlavningen på skolen og holdet kan udarbejde en samlet graf over det fælles kødforbrug og efterfølgende diskutere, om dette kødforbrug kan retfærdiggøres. Diskussionen kan fx foregå i forbindelse med en fælles elevfrokost på skolen. Den etiske debat kan også fokusere på mere generelle forhold vedrørende dyrevelfærd, klima og indførelse af kødfrie dage på skolen.

Velfærdsområder, etik mm. Elever kan som nævnt indgå i forløb, hvor de arbejder med afgrænsede projekter fx på lokale daginstitutioner, fritidstilbud, plejehjem mm, afhængigt af de lokale aftaler, som FGU-institutionen har lavet. Forløbene kan handle om, at eleverne hjælper til med en eller flere aktiviteter for de ældre på plejehjemmet i tæt samarbejde med personalet. Elevernes oplevelser og erfaringer fra disse forløb kan danne baggrund for arbejde med, hvordan borgere i velfærdssamfund bliver behandlet. I arbejdet kan man med fordel belyse forhold som ressourcer til pleje, omsorg, hygiejne og sund mad. Læreren kan udfordre eleven med etiske spørgsmål og guide eleven i at forholde sig til etiske dilemmaer, hvad angår ældre og børn. Eksempelvis kan eleverne arbejde med af kontroversielle etiske spørgsmål og dilemmaer vedrørende livsafslutning og aktiv dødshjælp, prioritering af medicin til syge og ældre osv. Man kan også koble omsorg og sundhed mere overordnet til spørgsmålet om menneskerettigheder og FN's verdensmål.

5. Undervisnings- og arbejdsformer

Undervisningen i samfundsfag skal tilrettelægges i overensstemmelse med FGU's overordnede didaktiske principper. I den udstrækning det giver mening, skal de faglige mål for faget nås gennem undervisningsforløb, der tager udgangspunkt i en fælles produktion (pgu), praksis (agu) eller praktik (egu). Det kræver, at lærerne samarbejder om udvikling af undervisningsforløb. Konkret kan det foregå, ved at lærerteamet mødes og planlægger et undervisningsforløb for en bestemt periode, som er centreret om en fælles produktion/praksis/praktik. Læreren i samfundsfag indgår i planlægningen og sikrer, at undervisningsforløbet tilrettelægges, så det også understøtter nogle af målene i samfundsfag. Det vil sige, at undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i eller peger frem mod tematiske helheder, som eleven enten kender eller skal lære at kende. For at dette kan ske, er det vigtigt, at de tematiske helheder er knyttet til konkrete aktuelle problemstillinger, som gør undervisningen praksisnær, så eleven har en forståelse af og en motivation til at arbejde med de faglige mål. Samfundsfaglæreren skal mao. tage udgangspunkt i den fælles tværfaglige praksis eleverne arbejder med og præsentere og guide eleven til at arbejde med de aktuelle samfundsfaglige problemstillinger, som udspringer af og er relevant i arbejdet med den pågældende praksis. Eleverne skal således med udgangspunkt i deres praksis få mulighed for at arbejde med forskellige emner der understøtter fagets læringsmål, herunder demokrati, socialisering, økonomisk bæredygtighed osv.

Læreren skal løbende evaluere undervisningen sammen med eleven, og her kan arbejdsportfolien udgøre en ramme for evalueringen. Det er desuden en god ide, at læreren udarbejder en række refleksionsspørgsmål og nogle mindre konkrete opgaver til hvert emne, der kan understøtte evalueringsprocessen. Der lægges især vægt på, at eleven kan anvende de faglige begreber i sin beskrivelse af den praksis, som eleven har været en del af.

De samfundsfaglige undersøgelsesmetoder, som eleverne skal opnå færdigheder og kompetencer i, er oplagte at bruge i det praktiske arbejde. Det kan være ved, at eleverne interviewer kendte eller ukendte informanter om den praksis, eleverne arbejder med, evt. som optakt til et undervisningsforløb. Det kan også være ved, at eleverne foretager observationer af den givne praksis eller udarbejder spørgeskemaundersøgelser. Eleverne kan fx arbejde med at udvikle nærdemokratiet på FGU-skolen, fx etablering af elevråd. Og gennem interview og evt. observationer arbejde med spørgsmål som ”hvem bestemmer over arbejdsprocesserne i værkstederne?” eller ”hvorfør skal man overhovedet arbejde” eller ”skal vi alle sammen bidrage lige meget til fællesskabet?”.

5.2 Tre undervisningseksempler

Af nedenstående fremgår eksempler på andre tværfaglige undervisningsforløb i samfundsfag og dansk på G-, E- og D-niveau. Eksemplerne vil kunne tilrettes så andre fag også indgår i forløbet, fx matematik.

Undervisningseksempel – niveau G

Tema: Affaldssortering i kommunen

Eleverne undersøger:

- Kommunens miljøpolitik
- Kommunens miljøstrategi i forhold til sortering af affald
- Hvilke regler og muligheder der gælder for erhvervsdrivende
- Hvordan erhvervsdrivende sorterer deres affald
- Hvordan sortering af affald er blevet formidlet til borgere i kommunen
- Hvilket arbejde og hvilken betydning affaldssortering har for eksempelvis et plejecenter/en butik eller et værksted
- Udarbejder f.eks. brugsvejledning til affaldssortering
- Hvilken betydning det har for borgere, at de erhvervsdrivende er ansvarlige i sortering af affald

Metode:

- Interview af x antal ansatte i et udvalgt erhverv
- Spørgeskema til borgere
- Læse/se film om/høre podcast om og drøfte relevant fagmateriale
- Produkt om affaldssortering, herunder tilbagemelding via brugsvejledning til affaldssortering og/eller mundtlig formidling til de udvalgte erhvervsdrivende.

Målpinde (samfundsfag):

- Eleven har viden om ressourcer og forbrug
- Eleven har færdigheder i at redegøre for sociale og kulturelle forskelle i Danmark
- Eleven har færdigheder i at foretage enkle informationssøgninger og undersøger om samfundsmæssige forhold

Målpinde (dansk):

- Eleven har grundlæggende viden om hvordan man kommunikerer hensigtsmæssigt i forskellige sammenhænge/praksisser
- Eleven har grundlæggende viden om at sproglige valg er bestemt af situation og hensigt, og at der derfor er forskel på tale-, hybrid- og skriftsprog
- Eleven har grundlæggende færdigheder i at producere praksisrettede tekster

Undervisningseksempel på E - niveau:

Tema: Uddannelsesvalg – hvad påvirker vores beslutning

Fx Næstved kommune har en uddannelsesstrategi 'Vækst og uddannelse'. Kommunen ønsker at blive – Uddannelsernes by.

Metode:

- Interview: f.eks. en lærere, en vejleder fra Den Kommunale Ungeindsats, x antal elever fra folkeskolen eller fra FGU optaget, evt. også deres forældre.
- Spørgeskema: udleveres til x antal elever i folkeskolen og/eller elever på FGU
- Læse/se film om/høre podcast om og drøfte relevant fagmateriale
- Produkt: eleverne udarbejder en samling af artikler (multimodalt) på baggrund af deres fælles empiri. Eleverne fremlægger evt. deres viden for resten af eleverne på FGU og for vejledere fx fra kommunen.

Målpinde (samfundsfag):

- Eleven har viden om socialisering herunder mønstre og processer
- Eleven har færdigheder i at redegøre for socialiseringsprocesser og identitetsdannelse
- Eleven har kompetencer til at kunne udvælge og arbejde med forskellige undersøgelsesmetoder selvstændigt og i samarbejde med andre

Målpinde (dansk):

- Eleven har alsidig viden om hvordan man vælger sprogbrug, der passer til kommunikationssituation og genre
- Eleven har alsidige færdigheder i at formidle og præsentere egne produktioner selvstændigt og i samarbejde med andre
- Eleven har alsidige kompetencer til at kunne samle relevant stof og disponere det til en færdig tekst

Undervisningseksempel – niveau D

Tema: Kommunalvalg - næste gang 16. november 2021.

Eleverne undersøger:

- En politikers formidling af sit partiets politiske udsagn
- Hvordan politikerens bliver præsenteret i udvalgte medier og giver bud på, hvilken betydning det kan få for politikerens og partiets valgresultater

Metode:

- Interview en lokal politiker
- Udvælge x antal artikler i udvalgte medier
- Deltage i Ungdomsmødet
- Producere en tekst om resultaterne målrettet andre FGU-elever, samt fremlægge og drøfte resultaterne med skolens andre elever fx i forbindelse med en samling.

Målpinde (samfundsfag):

- Eleven har viden om det politiske og økonomiske system, demokratiske processer og beslutninger i Danmark
- Eleven har viden om mediernes betydning for den politiske proces
- Eleven har færdigheder i at diskutere aktuelle politiske og samfundsfaglige problemstillinger
- Eleven har kompetencer til at kunne vurdere medier og deres formidling af nyheder kritisk

Målpinde (dansk):

- Eleven har nuanceret viden om argumentationsformer
- Eleven har nuancerede færdigheder i at forholde sig kritisk til kultur, sprog, uddannelse og erhverv gennem læsning og diskussion af tekster
- Eleven har nuancerede kompetencer i at producere sammenhængende tekster tilpasset formålet